

15 Vergaderen in een havenkraan

Vanop de hoek van de Muidelaan en Dok-Noord heb je een goed zicht op de blauwe havenkraan, een constructie van de Boomse Metaalwerken uit 1973. Jarenlang stond hij grind en zand te grijpen bovendien op de betonnen grindbakken, maar na de verhuus van zand- en grindhandelaar Kesteleyn, dreigde de roestende kraan bij het oud ijzer te eindigen. De projectontwikkelaar van de vlakbij gelegen ACEC-site herstelde hem echter in zijn oude glorie. In de machinekamer bevinden zich nu een kantoor en vergaderruimte met zicht op de oude haven.

Loop verder langs Dok-Noord, richting de Muidebrug.

Onderweg kom je voorbij het Schippershuis en de Schipperskapel. De naam verraadt een kapel die achter de gevels verstoppt zit, maar het Schippershuis fungeerde ook als internaat voor schipperskinderen.

Wie ter hoogte van de Schipperskapel en het Schipperhuis halt houdt en zich omdraait, kijkt uit over het Houtdok en de imposante ST1-kraan. Foto Martin Corlazzoli, 2023

Steek het water over via de Muidebrug richting de gelijknamige arbeiderswijk. Voorbij de brug sla je rechtsaf.

16 Een reus in de Gentse haven

De groene havenkraan die boven de Muide uittoert, is met zijn 55 meter de reus van het havenlandschap en de blikvanger van het nieuwe Kapitein Zeppospark. Ook deze ST1-kraan, ofwel stukgoedkraan, werd gebouwd bij de Boomse Metaalwerken. Hij dateert van 1983 en was actief op het Sifferdok bij havenfirma Eurosports. Net als de Sobemai-kraan kan je ook deze kraan beklimmen.

Stalen platform van de scheepslift waarmee scheepshersteller De Pecker reparaties uitvoerde op het water. Foto Martin Corlazzoli, 2023

Draai aan het wiel van het fonteinje om water op te pompen. Foto Martin Corlazzoli, 2023

INDUSTRIEMUSEUM MINNEMEERS 10 8000 GENT
www.industriemuseum.be
info@industriemuseum.be | 09 323 65 00
#industriemuseumgent

Deze wandelroute werd door het Industriemuseum ontwikkeld in samenwerking met de Dienst Stedelijke Vernieuwing, Dienst Stedenbouw en Ruimtelijke planning en Sogent.

stad.gent/oude-dokken

gent | Vlaamse Gemeenschap | De Standaard | sogent

WIST JE DAT 'Alle mensen zijn mijn broere'

In 2018 vervoegde de ST1-kraan het havenlandschap aan de Oude Dokken, een project dat zonder de financiële steun van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) een verre droom zou zijn gebleven. Ook in andere herontwikkelingen van de Oude Dokken investeerde Europa fors. Als bedankje zorgde liedjesschrijver Lieven Tavernier op de zijflank van de kraan voor een Gentse interpretatie van de Europese hymne.

Aan de voet van de ST1-kraan strekt zich het Houtdok uit. Het werd in 1880 aangelegd om in te spelen op de groeiende houtimport uit de Scandinavische en Baltische landen. Het verhaal als zou het hout gestockeerd worden tussen de fotogenieke bakstenen bogen klopt niet. De bogen dienden om een vlak platform te kunnen maken dat stevig genoeg was om de lading hout die schepen er losten te dragen. De kaai en het dek van het schip kwamen zo ongeveer op gelijke hoogte te liggen, waardoor het eenvoudiger was om planken en stammen te lossen. Vandaag zijn de bakstenen bogen louter relictten die de wandelpromenade rond het Houtdok flankeren.

WIST JE DAT Niet zomaar een blok beton

Op de plaats van de ST1-kraan was tot begin deze eeuw scheepshersteller De Pecker gevestigd. Van die werkplaats is er geen spoor meer. De massieve blok beton naast de havenkraan is het enige wat er nog van overblijft. Op deze fundering monteerde het bedrijf zijn machines. Het stalen platform dat in een hoek van het Houtdok doobert, is nog een andere herinnering aan de scheepshersteller. Met deze lift kon De Pecker tussentijdse scheepsreparaties uitvoeren op het water.

17 Hout voor de Borinage

Een wandeling naar de overkant van het Houtdok voert je langs de Mijnhoutkaai, een verwijzing naar de eindbestemming van die hele bossen hout. Veel van het ingevoerde hout eindigde namelijk diep onder de grond om de gangen van steenkoolmijnen in de Borinage te stutten. Van houthandel is vandaag geen sprake meer aan het dok. Binnen enkele jaren wordt het Houtdok nieuw leven ingeblazen met een nieuwe woonwijk en jachthaven.

Aan de overkant van het dok, bij het Bamboepad, tref je nog een reeks kolengrijpers aan en een havenkraan. Deze stoomkraan uit 1932 was actief op de Arsenaalste, de vroegere spoorwegwerkplaats in Gentbrugge. In 1963 werd de kraan omgevormd naar een dieselmotor. De Belgische dieselmotor ervan werd gebouwd in Bergen bij 'La société anonyme Brossel Frères'.

Keer terug naar de Muidebrug.

Benieuwd naar de verhalen van bewoners van nu en havenarbeiders van toen? Scan de QR-code in de legende.

Arbeiders poseren aan een goederenwagon aan één van de loodsden aan de Voorhaven. Collectie Industriemuseum

DE VOORHAVEN

De extra wandellus van 2,5 kilometer leidt je door de Voorhaven, een spektakelstuk van 15 geklasseerde monumenten en niet toevallig het grootste beschermde stadsgezicht van Gent. Het ontstaan ervan gaat terug tot 1885 toen het kanaal Gent-Terneuzen werd verbreed en verdiept. De Voorhaven draagt onmiskenbaar de stempel van Emile Braun. Als stadsingenieur was hij verantwoordelijk voor het ontwerp van het nieuwe havenfront, later schopte hij het tot burgemeester van Gent.

Vervolg je weg richting Terneuzenlaan.

In de Terneuzenlaan liet de Gentse architect Geo Henderick z'n sporen na. Eerst kom je het steegbeluk van de Assenedestraat tegen van zijn hand. Vervolgens zie je de directeurswoning in art nouveau met daarachter de magazijnen die Henderick ontwierp in opdracht van de vroegere scheepshersteller Beauval, de oudste firma voor het herstellen van zeeschepen in België. Tot 1893 was Beauval trouwens terug te vinden in de Stokerijstraat, de eerste halte van deze wandeling.

Gevel van de directeurswoning van scheepshersteller Beauval. Collectie Archief Gent

Aan de Wiedaauwkaaibrug kruis je de spoorweg tussen Gent en Eeklo.

WIST JE DAT Een exacte replica

Om de spoorlijn over het kanaal te loodsden, werd in de 19e eeuw een ijzeren draaibrug opgericht. De draaibrug werd weliswaar vernield tijdens de Eerste Wereldoorlog, maar in de jaren 1920 heropgebouwd. Begin deze eeuw was het mechanisme dan ook tot op de draad versleten. De beschermde draaibrug werd in 2008 vervangen door een exacte kopie, maar niet alles ging verloren: het oorspronkelijke draaimechanisme vind je naast de nieuwe brug terug. Tot vandaag draait de brug rond zijn as wanneer schepen moeten passeren, een spectaculair zicht.

Wandel verder richting de Voorhavenkaai.

1 Vier op een rij

Langs de Voorhavenkaai strekten zich vroeger zes reusachtige loodsden uit waarvan er vandaag nog vier overblijven. In die loodsden werd een ratjetoe van goederen gelost: granen, lijnzaad, vaten wijn, chemische producten, vlas, machines, maar ook vee. Het skelet van de leegstaande Loods 20 kruist als eerste je pad. Om bij de bouw enigszins de kosten te drukken, werd het ijzerwerk voor de spanten en liggers gerecupereerd uit de paviljoenen voor de Antwerpse Wereldtentoonstelling van 1885. De loods staat op een verhoogde sokkel, de ideale hoogte om goederenwagons te laden die hier via een aftakking van het ringspoor af en aan reden. De twee havenkranen, allebei het werk van constructeur Le Titan Anversois, vervallen in het niets bij de tientallen kranen die over de hele lengte van het dok op een rail heen en weer gleden langs de gevels van de loodsden.

WIST JE DAT Verhalen uit de hoogte

Frans De Backer was tot 1990 aan de slag als kraanman in de Gentse haven: "In de winter moesten we met een zakje kolen, wat stookhout en olie op onze rug naar boven klimmen om onze kachel daar, zo'n rond duveltje, te doen branden. Bij vochtig weer was je gezien in de oude kraantjes. Ik kan niet zeggen hoeveel stroomschokken ik gekregen heb met al dat ijzer. Het waren serieuze pletsen." Meer verhalen over het leven en werk van de Gentse kraanmannen vind je in de reeks 'Verhalen uit de hoogte' van de Gentse Raconteurs. (Surf naar stad.gent/raconteurs.)

2 Afgebrand

Ook de Voorhaven kreeg de voorbije jaren een grondige facelift. Ter hoogte van de voormalige Loods 21 – afgebrand in 1924, later weer heropgebouwd en opnieuw gesloopt – werd een wijkpark aangelegd met een pergolaconstructie die de vorm van de vroegere havenloods imiteert.

Stap verder richting Loods 22.

WIST JE DAT Een gevaar voor zijn medewerkers

Op de hoek van Loods 22 vind je een drinkfontein terug waar dokwerkers hun dorst konden lessen. Dokwerkers die geen water maar alcohol dronken, werden 100 jaar geleden linea recta weggezonden "daar een werkmán in dronken toestand een gevaar wordt voor zijne medewerkers", zo klonk het in de dienst- en loonregeling van de Socialistische Dokwerkersvereniging. Zeker als kraanman kon je maar beter niet drinken, want kraanwerk was precisiewerk.

Havenarbeiders die schepen lossen rusten uit op de kade in de Voorhaven. Collectie Archief Gent

Verlaat hier het park en sla meteen rechtsaf richting de bunker.

3 Lofts en kantoren

Zowel Loods 22 als 23 werden van kop tot teen in het nieuw gestoken en herbergen nu lofts en kantoren. Van Loods 24 is elk spoor verdwenen. Net voor de bescherming van de Voorhaven als stadsgezicht in 1996 werd het gebouw met de grond gelijk gemaakt. Nu verschijnt er een nagelnieuw appartementsblok. Van Loods 25 is nooit sprake geweest. Op deze plaats werden goederen gestockeerd die niet beschut moesten worden tegen weer en wind. Het recent aangelegde Honfleurpark is omheind met afrasteringen voor koeien en paarden uit Loods 23. Verderop vind je nog een kooi met weegschaal waarop het vee werd gewogen.

Volg verder de Voorhavenkaai en stap door de werf van scheepshersteller Ketels.

Werkhuizen Florimond Ketels vond begin 20e eeuw onderdak in Loods 26. Oorspronkelijk was dit een open metalen constructie waar de wind vrij spel had, ideaal om houten balken te lossen en te drogen te leggen. Al snel werd de constructie dichtgemetseld en verbouwd tot een scheepsherstelplaats, die nog altijd actief is.

Aan de Meulestedekaai heb je het meest noordelijke punt van de Voorhaven bereikt. Sla rechtsaf en ga daarna onmiddellijk weer rechtsaf: volg het kasseipad met de spoorstaven.

4 Spoorwegerfgoed

Het pad brengt je bij de loskade voor goederenwagons aan de achterkant van Loods 26. Wie omhoog kijkt, ziet nog de oorspronkelijke skeletbouw van de loods. Op de rails herinneren een oude goederenwagon en locotractor aan het goederenverkeer van weleer. Dit soort locomotieven werd op fabrieksterreinen gebruikt. Je kruist de Amsterdamstraat, maar verderop vind je ook de Rotterdamstraat, de Dublinstraat, de Kopenhagenstraat, de Oslostraat en de Londenstraat: één voor één verwijzingen naar de thuishavens van schippers die hier aanmerden.

Volg de Dublinstraat langs de achterkant van de loodsden. Aan je linkerkant, in de New-Yorkstraat, strekken zich verschillende pakhuizen uit. Het depot van de Union Margarinère Belge is duidelijk te herkennen aan de geschilderde gevelreclame.

Benieuwd naar de verhalen van bewoners van nu en havenarbeiders van toen? Scan de QR-code in de legende.

De gevelreclame van Union Margarinère Belge is nog steeds goed leesbaar. Foto Martin Corlazzoli, 2023

In de schaduw van de Heilige Kerstkerk ligt de boeg van vrachtschip Rihera, een verwijzing naar de schippersgemeenschap. Foto Martin Corlazzoli, 2023

WIST JE DAT Verboden toegang!

Honderd jaar geleden was het onmogelijk om op deze plaats ontspannen rond te kuieren. Dit was havengebied. Verboden toegang. Het hele haventerrein was hermetisch afgesloten met ijzeren hekwerk. Wie erin wilde, moest een van de vijf toegangen passeren.

5 Fort of brandweerkazerne?

In de Londenstraat werd begin 20e eeuw een brandweerkazerne opgetrokken, een complex dat met zijn hoektorens en trapgevels eerder doet denken aan een fort. In het park voor de kazerne wordt het spoorwegverleden weer tot leven gebracht met een wirwar aan rails, stootblokken en goederenwagons. Buurtbewoners kunnen deze twee wagons gebruiken voor tentoonstellingen, workshops of lezingen. Een derde goederenwagon vlak bij Loods 20 deed vroeger dienst om treinwielen tussen de spoorwerkplaats van Gentbrugge en die van Salzinnes bij Namen te vervoeren.

Verlaat hier het park en sla meteen rechtsaf richting de bunker.

De bunker aan de achterkant van Loods 20 is een van de tientallen schuilbunkers die begin de jaren vijftig werden gebouwd bij de start van de Koude Oorlog. Hier konden havenarbeiders zich verschuilen bij een nucleaire aanval van de Sovjet-Unie. Verderop kom je een bakstenen loods tegen uit het interbellum. Op de zijgevel zie je de letters vervagen van Theo Machtelynck & Fils, een havenhandelaar en stouwer die schepen laadde en loste.

De naam van Theo Machtelynck op de gevel is bijna enkel met dichtgeknepen ogen nog te zien. Foto Martin Corlazzoli, 2023

Volg de Oslostraat tussen de nieuwbouwapartementen en sla daarna rechtsaf het Bijzeriggepad in naast de spoorweg. De naam ervan verwijst naar een staakmolen die tot halfgew 19e eeuw op deze plaats stond. Steek de spoorweg weer over en keer via de Terneuzenlaan terug naar de Muidebrug.

TERUGTOCHT

Steek de Muidebrug over, volg de Voormuide en steek de R40 over. Je komt uit in de Sint-Salvatorstraat. Volg de straat zo'n halve kilometer tot aan de verkeerslichten.

Op het einde van de Sint-Salvatorstraat vind je de Heilige Kerstkerk of Sint-Salvatorkerk. Dankzij zijn ligging vlakbij de oude haven werd deze kerk de ontmoetingsplaats voor de schippersgemeenschap. De boeg van de Rihera, een vrachtschip in 1952 gebouwd bij de scheepswerven van Langerbrugge, symboliseert de nauwe band tussen de schippers en de kerk.

In de schaduw van de Heilige Kerstkerk ligt de boeg van vrachtschip Rihera, een verwijzing naar de schippersgemeenschap. Foto Martin Corlazzoli, 2023

EEN BOON VOOR ERFGOED

Je start- en eindpunt van de wandelroute is het Industriemuseum. Doorheen drie tentoonstellingen brengen grote en kleine verhalen de veelbewogen industriële geschiedenis weer helemaal tot leven. In de hoofdtentoonstelling ontdek je onder meer oude kaarten van de vroegere havendokken, maar ook het verhaal van havenarbeider César Van de Rostyne. César werd geboren in 1909, werkte jarenlang in verschillende katoenfabrieken en schopte het vanaf 1946 tot aan het einde van zijn loopbaan tot dokwerker en 'ceelbaas' (ofwel ploegbaas) aan het Houtdok. Hij overleed in 1995.

→ industriemuseum.be

Ben je gebeten door erfgoed en wil je meer te weten komen over de geschiedenis van de Gentse dokken en de havenindustrie? Breng dan een bezoek aan de museumbibliotheek, dé uitvalsbasis voor onderzoek, kennisdeling en ontmoeting. Met vragen over het bredere technisch, wetenschappelijk en industrieel erfgoed kan je bovendien terecht bij expertisecel ETWIE.

→ industriemuseum.be/nl/bibliotheek

→ etwie.be

Ben je benieuwd naar de verhalen van bewoners van nu en havenarbeiders van toen? Luister dan naar de podcast over de oude havendokken.

→ stad.gent/podcastoudehavendokken

ETEN & DRINKEN

A MUSEUMCAFÉ INDUSTRIEMUSEUM
Geniet van een lichte lunch of een kop koffie, binnen of in de museumtuin.
Minnemeers 10 | industriemuseum.be

B NOAH
Ga tijdens de zomermaanden aan boord bij NOAH voor antipasti, verse handgemaakte pasta's en wijnen.
Handelsdokkaai 16/W | noah.gent | 09 223 66 89

C KLEINDOK
Schuif bij Kleindok je beentjes onder tafel voor belegde broodjes, soep en koffie.
Kleindokkaai 25 | kleindok.be | 09 328 42 10

D HAL 16
De oude transformatorhal in Dok Noord herbergt microbrouwerij Dok Brewing Company en een gezellige eetmarkt met gegrilde lekkernijen, (veggie)burgers en de Toscaanse keuken.
Dok-Noord 4 | hal16.be

E FROU FROU
Frou Frou omschrijft zichzelf als het best kept secret in de oude Gentse haven en schotellet je buiten de wintermaanden antipasti, brunch en koffie voor.
Terneuzenlaan 5 | froufrou.gent | 0473 67 71 51

F PATRON
Koffiebar vlakbij het nieuwe park aan de Voorhaven waar je ook terecht kan voor een lunch, soep, salades en brunch.
Londenstraat 64 | instagram.com/patrongent

G AMOUR
Op wekdagen geniet je bij Amour van een uitgebreid lunchbuffet waaronder salades, tapenades, brood en warme gerechten.
Sint-Salvatorstraat 18a | amourgent.be | 09 352 05 70

OP BEZOEK IN DE OUDE HAVENDOKKEN

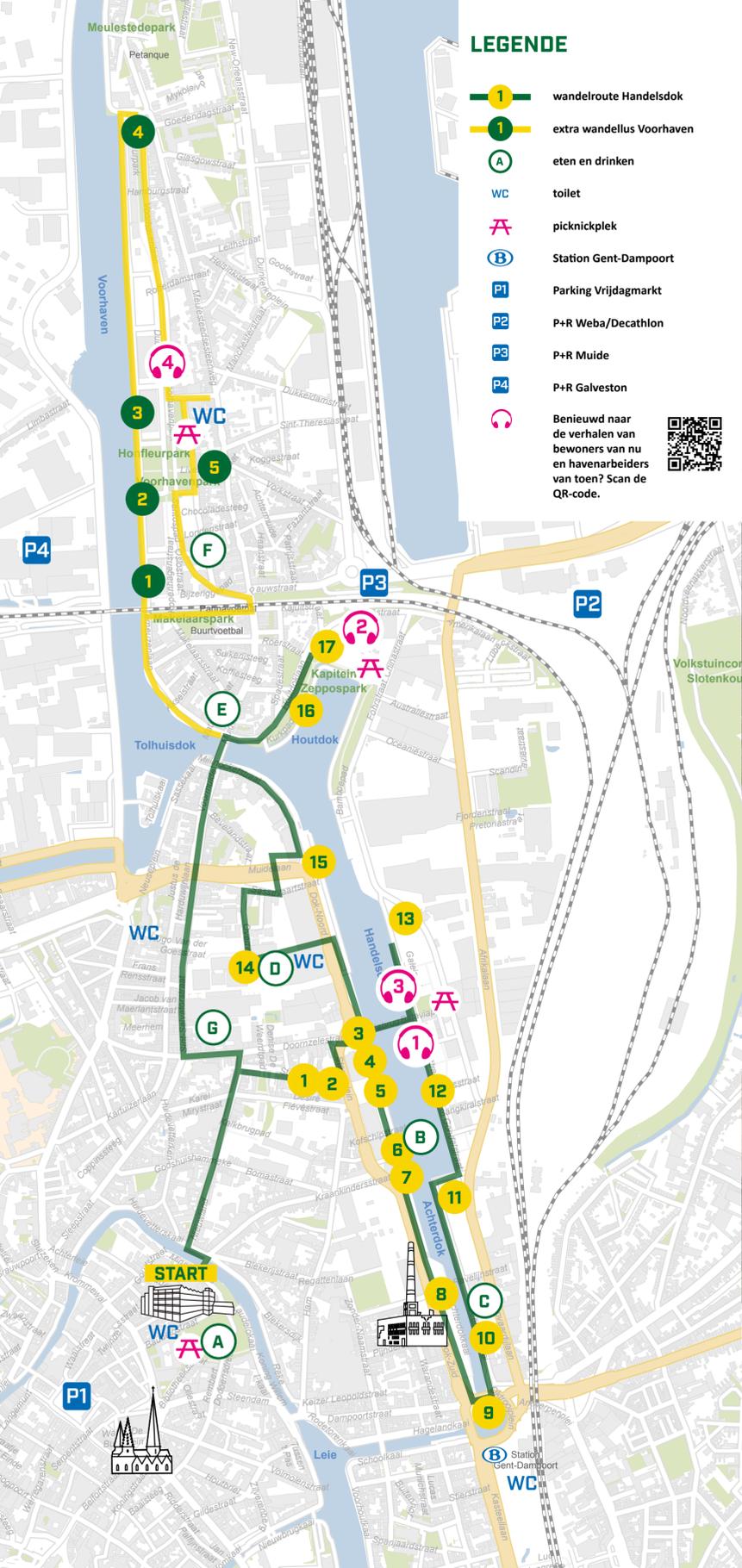
Een wandeling door het Gentse Handelsdok, Achterdok, Houtdok en de Voorhaven

Tot diep in de 20e eeuw waren het Handelsdok, het Achterdok, het Houtdok en de Voorhaven de tweede thuis van schippers, dokwerkers, kraanbestuurders en scheepsbouwers; onmisbare radertjes om de Gentse haven dag en nacht te doen draaien. Vandaag is de rust teruggekeerd aan de oude dokken. De steeds grotere zeeschepen meren nu aan in nog grotere dokken ten noorden van de stad.

Aan het Handelsdok en de Voorhaven bleef een uniek havenlandschap achter, bomvol relictten van de maritieme bedrijvigheid waaronder havenkranen, pakhuizen, draaibruggen en art-nouveauparels. Om de uitgeleefde kaaien nieuw leven in te blazen, werden begin deze eeuw twee stadsvernieuwingprojecten in de steigers gezet: Oude Dokken en Muide Meulestede Morgen.

Deze route neemt je mee naar de vroegere kaaien, laad- en loskades, pakhuizen, havenkranen, industriële relictten en de nieuwe ontwikkelingen. De wandeling loodst je naar het Handels- en Houtdok en een (optionele) extra lus van 2,5 kilometer voert je door het grootste beschermde stadsgezicht van Gent, namelijk de Voorhaven.

© Storm Calle, 2010

LEGENDE

- 1 wandelroute Handelsdok
- 1 extra wandellus Voorhaven
- A eten en drinken
- WC toilet
- A picknickplek
- B Station Gent-Dampoort
- P1 Parking Vrijdagmarkt
- P2 P+R Weba/Decathlon
- P3 P+R Muide
- P4 P+R Galveston
- A Benieuwd naar de verhalen van bewoners van nu en havenarbeiders van toen? Scan de QR-code.

HET HANDELSDOK

Laat het Industriemuseum achter je en steek de Leie over via de Minnebruggen. De rivier mondt even verder, ter hoogte van Portus Ganda, uit in de Schelde. De ligging van Gent aan de samenvloeiing van de Leie en de Schelde verklaart de rol van de stad als havenbolwerk. Sla meteen linksaf de Huidvetterskaai in en daarna rechtsaf, richting Nieuwland. Volg deze straat enkele honderden meters en sla aan de Stokerijstraat rechtsaf.

1 5.000 balen katoen uit New Orleans

De Stokerijstraat telde ooit drie streebeluiken. Een beluik is een groep kleine arbeidershuizen rond een ontsloten binnenplaats. Ze werden alle drie gebouwd in de jaren 1880, maar het beluik aan de Bandelierstraat is de enige overlevende. Er pal tegenover trok scheepsmakelaar De Baerdemaecker begin 20e eeuw een magazijn op. Over de volledige breedte van de gevel was de naam 'Magasins De Baerdemaecker' uitgesmeerd. Nu is De Baerdemaecker verdwenen uit het straatbeeld. Nochtans behoorde de scheepsmakelaar sinds de jaren 1850, samen met L'Agence Maritime, John P. Best & Co. en Ghent Trading Company, tot het kranse van grote Gentse havenbedrijven.

De vroegere gevel van het magazijn van Magasins De Baerdemaecker, 1978. Collectie Agentschap Onroerend Erfgoed

2 Koninklijk stapelhuis

Op het uiteinde van de Stokerijstraat tekenden zich de contouren af van het Handelsdokcenter. Koning Leopold I legde hiervan de eerste steen in 1844. Het oorspronkelijke gebouw, een ontwerp van de Gentse stadsarchitect Lodewijk Roelandt, ging in 1919 echter in vlammen op. Op de verstevigde funderingen van het oude Entrepot verrees twee jaar later het huidige gebouw: een brandveilig complex waar 10.000 ton goederen konden worden gestapeld, een verdubbeling van de capaciteit. Vandaag herbergt het voormalige stedelijke stapelhuis kantoren. De straat waar je op uitkomt heet trouwens het Stapelplein, een verwijzing naar de oorspronkelijke functie van het Handelsdokcenter.

Zicht op het Entrepot aan het Handelsdok dat in 1919 in de vlammen opging. Foto Edmond Sacré. Collectie Archief Gent

Rechts op het Stapelplein vind je ter hoogte van nummer 41 de vroegere firma L. De Brabant die stoomvaartdiensten op touw zette naar Londen, Rotterdam en Amsterdam. Wij slaan echter linksaf en volgen de ringweg met aan de overkant het Handelsdokcenter tot aan het appartementsblok met de naam Residentie Benelux. Hier steek je veilig de R40 over en kom je aan een zwarte havenkraan.

3 De oudste en kleinste kraan

Jarenlang domineerden havenkranen de skyline van het Handelsdok. Om het maritieme verleden opnieuw tot leven te wekken, werd de voorbije jaren een dozijn havenkranen aangerukt. Ze zorgen niet alleen voor de maritieme sfeer, maar tonen ook de evolutie van de kraantechnologie. Deze handkraan is niet alleen de oudste, maar ook de kleinste van het Gentse havenlandschap. Hij dateert van 1870 en staat geparkeerd op de sporen van een van de oudste kaaien aan het Handelsdok. Nicaise et Delcuve uit La Louvière bouwde hem. Hoewel deze handkraan werd opgevoerd uit een spoorwegdepot in Saint-Ghislain, rolden ook in Gent gelijkwaardige kranen over de sporen om goederenwagons te laden en te lossen. Ondanks zijn manuele aandrijving had de kraan toch een hijsvermogen van drie ton. Het mechanisme werkte na anderhalve eeuw nog perfect, maar werd om veiligheidsredenen geblokkeerd.

Ter hoogte van Residentie Benelux staat de oudste en kleinste kraan van het Gentse havenlandschap. Foto Martin Corlazzoli, 2023

4 Tweehonderd jaar oude dokken

Met bijna 200 jaar op de teller behoren het Handels- en Achterdok tot de oudste havendokken van Gent. Beiden werden in 1828 uitgegraven om de grote toevloed van schepen via het pas geopende zeekanaal Gent-Terneuzen te behappen. Door de opkomst van de katoenspinnerijen braken voor de Gentse haven gouden jaren aan. Al in 1880 vielen de dokken een maatje te klein uit en werd het Handelsdok uitgebreid met het Houtdok. Op de kaaimuren zie je nog her en der meerpalen staan, een verwijzing naar de schepen die hier hun trossen losten.

5 Voor en door Cockerill

De zwartgelakte kraan die je net voorbij het stapelhuis tegenkomt, moest al niet meer met de hand in beweging worden gebracht, maar wel met stoom. Hij werd gebouwd in 1906 bij Cockerill in Seraing en daarna ingeschakeld bij de gelijknamige scheepswerf van het bedrijf in Hoboken om schepsplaten te vervoeren. De kraan staat geparkeerd op de oude spoorstaven waarover vroeger goederenwagons walsten.

WIST JE DAT Ringspoor rond Gent

De oude spoorstaven van het vroegere ringspoor zijn nog steeds zichtbaar op de kaaien. Foto Martin Corlazzoli, 2023

Stap verder langs de promenade tot aan de transportkarren, opnieuw een verwijzing naar het havenverleden.

6 Sierlijk hekwerk

Aan de voet van de nieuwe woontoren liggen twee appartementsblokken. Voor de typologie en schaal ervan heeft architectenbureau '360 architecten' zich op het oorspronkelijke stapelhuis gebaseerd. Net als bij het stapelhuis wordt het nieuwbouwcomplex afgezoomd met het oorspronkelijke sierlijke hekwerk uit de jaren 1920.

Ter hoogte van de havenkraan liggen rechts verschillende opwindtrommels van vroegere kranen en afgekeurde kettingen van boorplatformen uitgespreid om wildparkeerders te ontmoedigen. Aan de waterkant zijn rode kraanrijers van de Gentse Konstruktiewerkhuizen Eckhout uitgesteld.

Zicht op de nieuwe woontoren en appartementsblokken, met in de verte het Handelsdokcenter waarop ze gebaseerd zijn. Foto Martin Corlazzoli, 2023

7 Antwerpse titaan

De kers op de taart van de heraanlegde Handelsdokkaai is een kraancabine uit de collectie van het Industriemuseum. Le Titan Anversois bouwde hem in 1925, ongeveer honderd jaar geleden. Deze Hobokense constructeur zag in 1901 het licht en exporteerde kranen over heel Europa. Halfweg de 20e eeuw ging het bedrijf op in de Booms Metaalwerken, een constructeur waarvan ze straks nog verschillende havenkranen tegenkomt. Wat deze portaalkraan uniek maakt, zit verstopt onder de motorkap: de elektrische aandrijving. Zo verzinnebeeldt deze kraan het blinde geloof van de Gentse havenbinnen in een nieuw snuffje: elektriciteit. Al vanaf 1904 maakten de eerste elektrische kranen hun opwachting rond de Gentse dokken.

WIST JE DAT Een ode aan de Gentse kraankinderen

Wie ter hoogte van deze kraan de binnenring zou oversteken, komt terecht in de Kraankinderenstraat, een verwijzing naar de kraankinderen (kleine volwassen mannen) van weleer die de op spierkracht werkende havenkranen in beweging brachten door in een treerad te stappen. De straat herbergt geen kranen, maar wel een ander staaltje industrieel erfgoed: de vroegere elektriciteitscentrale. Vandaag geeft de voormalige stroomcentrale onderdak aan intercultureel muziekcentrum De Centrale.

Stap door het poortje achter de kraan richting het lage bakstenen gebouw. Dit was een pomphuis om koelwater uit het dok richting de stroomcentrale aan de overkant van de straat te pompen. Stap verder langs het pomphuisje richting de volgende kraan.

8 Steenkool voor de centrale

Aan Dok-Zuid losten schepen en treinen steenkool om de turbines in de elektriciteitscentrale aan te vuren. Een transportband vertrok vanaf de kaai over de straat en wurmde zich in de centrale. In de zijmuur van het gebouw achter de silo's zie je bovenaan nog het dichtgemetselde gat waarlangs de steenkool werd binnengebracht.

WIST JE DAT Zwart Marietje

Wanneer hier een nieuwe lading kolen werd gelost, leek het wel alsof er een feestmaal werd opgediend. Omwonenden, zoals Zwart Marietje, storten zich dan op de straat en veegden al het vragekomen steenkoolgruis bij elkaar. De verkoop van het zwarte goud was haar enige bron van inkomsten en het vuile klusje verklaart meteen ook haar bijnaam.

Ook in dit stoffige decor kon een havenkraan niet ontbreken, al is hij de vreemde eend in de bijt. Deze Stork-kraan werd namelijk in 1928 gebouwd voor de Antwerpse haven bij Ateliers métallurgiques de Nivelles. De elektrische motoren werden gemaakt bij ACEC. Via een omweg langs het Maritiem Museum Rotterdam, dat zich in de jaren 1980 over de havenkraan van de Nederlandse constructeur Stork ontfermde, belandde deze kraan in de zomer van 2018 op zijn eindbestemming: de Gentse dokken.

Wandel onder de kraan door richting de Dampoort. Je doorkruist een (voorlopig) braakliggend terrein waarop de Arteveldehogeschool een nieuwe campus plant te bouwen.

9 Zwaaiikom aan de Dampoort

Je komt aan het uiterste puntje van de oude Gentse haven, de Zwaaiikom. Daar konden schepen die het Handelsdok wilden verlaten rechtsomkeer maken en het ruime sop kiezen. Binnen-schepen konden via de Zwaaiikom en Portus Ganda dan weer verder varen richting de binnenstad.

Zicht op de zwaaiikom aan Gent-Dampoort. Op de achtergrond is het goederenstation Gent-Oost, nabij het huidige Dampoortstation, te zien. Collectie Archief Gent

Steek de Dampoortbrug over en sla meteen linksaf, de Kleindokkaai in. Stap tot aan de groene masten, relicten van vroegere losinstallaties.

10 Kleindokkaai

De bakstenen gevel ter hoogte van deze masten is een van de overblijvende pakhuizen aan de Kleindokkaai. Hier stapelde de familie Dutry-Colson zijn suiker, vandaar ook de zware betonnen draagstructuur die zich in de gevel aftekent.

De betonnen balken in de gevel van het pakhuis Dutry-Colson zijn tot op vandaag zichtbaar. Foto Martin Corlazzoli, 2023

Zicht op de ketelhuisen met schoorstenen, het kolenpark met kolenbunkers, de grijperkraan en transportbandinstallaties van de stedelijke elektriciteitscentrale Ham. Foto l'Industrie Mondiale Photo & Film, 1961. Collectie Industriemuseum

11 Made in Belgium

De Sobemai-kraan komt uit de stal van havenbedrijf Euroports in Gent. Opnieuw een geval apart. Dit is namelijk een hydraulische evenwichtskraan die op rupsbanden rondwalste. Handig dus voor plaatsen waar geen sporen liggen. De kraan werd in 1988 ontwikkeld door Sobemai uit Maldegem, een bedrijf gespecialiseerd in evenwichtskranen. Van op het uitzichtplatform zie je de haven door de ogen van de vroegere kraanmannen.

De Sobemai-kraan kijkt vanop de Kleindokkaai uit over het Handelsdok. Foto Martin Corlazzoli, 2023

Aan de voet van de kraan ligt een draaischijf waarop goederenwagons de scherpe bocht namen. De twee pijlers die uit het water steken, zullen binnenkort de Matadibrug dragen. Net zoals bij de andere nieuwe bruggen en kaaien verwijst zijn naam naar plaatsen die een economische link hadden met de Gentse haven, in dit geval Matadi: een havenstad in Congo. Aan de rechterkant ligt het voormalige terrein van schroothandelaar De Keukelere. In afwachting van de aanleg van een wijkpark werd gekozen voor een tijdelijke invulling, namelijk een skatepark. Terug op de begane grond tref je een scheepsmotor aan van Bohn & Kähler, een constructeur uit de Duitse havenstad Kiel.

12 Drie havenkranen op een rij

Meteen vallen de drie havenkranen op. De eerste twee blauwe kranen werden door de Duitse firma Peiner tussen 1966 en 1974 gebouwd. Bijna een halve eeuw lang visten ze zand en grind op bij de firma Kesteleyn aan het Zuiddok. Nadat Kesteleyn zijn twee werkpaarden op pensioen stuurde, verhuisden de 44 meter hoge gevaartes naar de Schipperskaai. De verste, groene kraan is het enige overblijfsel van betoncentrale Inter-Beton, maar daarover straks meer.

Benieuwd naar de verhalen van bewoners van nu en havenarbeiders van toen? Scan de QR-code in de legende.

Volg de kaai tot aan de voet van de Bataviabrug. Ook hier is het maritieme verleden niet ver weg. Het Robinson Crusoe park, de groenzone langs het Bataviapad, kreeg namelijk een afgedankte zeeboel uit de Noordzee als blikvanger.

13 Voormalige betoncentrale

De groene havenkraan markeert de locatie van de voormalige betoncentrale van Inter-Beton. De cement- en betonindustrie nam na de Eerste Wereldoorlog een hoge vlucht en ook het Handelsdok ontsnapte niet aan de nieuwe industriekraan. In de vroege jaren 1960 bouwden zowel Gent-Beton als Ciment d'Obourg een betoncentrale. Na enkele jaren versmolten ze tot één geheel: Inter-Beton.

De invloed van het modernisme uit het interbellum zinderde nog duidelijk na in de architectuur van de silo's, de zwevende loopbruggen en de wenteltrappen met daarnaast de gele havenkraan die naadloos aansloot op het tweekleurige geheel. Intussen allemaal verleden tijd. In 2009 verhuisde Inter-Beton naar een nieuwe locatie aan de Alphonse Sifferlaan en de betoncentrale zelf verdween in 2021 onder de sloophamer om plaats te maken voor een wijkpark. De gele havenkraan kreeg een nieuwe laag verf en werd groen geschilderd, een verwijzing naar de vroegere kleur van de Gentse stadskranen.

Graffitiewerk op de muren van de intussen gesloopte Inter-Betonfabriek. Foto Storm Calle, 2010

WIST JE DAT Wie gaat er mee naar Verapaz?

Het wandel- en fietspad richting het Houtdok is tijdelijk onderbroken door de aanleg van de Verapazbrug. Vanaf 2024 zal het verkeer over de Gentse stadsring via de Verapazbrug en de Stapelplein en Dok-Zuid worden daardoor verkeersluw. De naam van de Verapazbrug verwijst naar een voormalige Belgische kolonie in Guatemala. Armere Gentenaars die in de beluiken woonden, werden vanaf 1841 naar Verapaz gelokt met de belofte op een beter leven. Maar de Belgische kolonie kwam nooit echt van de toren. Toch bleef het verhaal over de tongen gaan in de Muide. Tot midden 20e eeuw zongen schippers die de haven uitvoeren 'Wie gaat er mee naar Verapaz?' bij wijze van afscheidslied.

Keer op je stappen terug en steek de Bataviabrug over. De brug bestaat uit een beweegbaar deel zodat schepen eronderdoor kunnen varen. Sla rechtsaf en volg het water tot je ter hoogte bent van de ingang van de vroegere machinefabriek ACEC. Steek de straat over en ga het ACEC gebouw binnen.

14 De eerste havenkraan aan het Handelsdok

Dok Noord is een nieuw stadsdeel tussen de historische werkplaatsen van de Ateliers de Constructions Électriques de Charleroi (ACEC), de vroegere fabriek van Carels. Halfweg de 19e eeuw streek Carels, een constructeur van stoommachines, locomotieven, dieselmotoren en gasturbines, hier neer. Om de loodware onderdelen rond te zeulen, bouwde Carels in 1857 als eerste een havenkraan aan het Handelsdok, namelijk een ijzeren handkraan die lasten tot 15 ton kon takelen. Maar ook binnen de fabrieksmuren waren taaiere kranen nodig. Eentje daarvan is bewaard gebleven, namelijk aan de achterkant van de vroegere gietrij, vandaag interieurzaak De Directeurswoning. Bovenop een ijzeren constructie rust daar een rolbrug.

Achter interieurzaak De Directeurswoning is nog een oude rolbrug bewaard gebleven. Foto Martin Corlazzoli, 2022

Ga rechtdoor voorbij De Directeurswoning. Loop rechts onder de ijzeren constructie van de rolbrug door en volg het pad tussen de bomen richting de Muidekaan. Stap tot aan het zebrapad ter hoogte van het Q8-tankstation aan de overkant van de weg en steek daar de Muidekaan over. Ga naar rechts en sla vervolgens linksaf de straat Dok-Noord in.